

Kortelė:

872231_RegNr_I-1953-257/2014

<http://www.infolex.lt/tp/872231>

Administracinė byla Nr. I-1953-257/2014

Teisminio proceso Nr. 3-64-3-01420-2014-0

Procesinio sprendimo kategorija 15.2.3.2.; 74

(S)

ŠIAULIŲ APYGARDOS ADMINISTRACINIS TEISMAS

S P R E N D I M A S

LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2014 m. rugpjūčio 14 d.

Šiauliai

Šiaulių apygardos administracinio teismo teisėja Laisvutė Kartanaitė,

sekretoriaujant Palmirai Berberausienei,

nedalyvaujant pareiškėjui R. G.,

nedalyvaujant atsakovo Lietuvos valstybės, atstovaujamos Šiaulių tardymo izoliatoriaus, atstovui,

rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo administracinę bylą pagal pareiškėjo R. G. skundą atsakovui Lietuvos valstybei, atstovaujamai Šiaulių tardymo izoliatoriaus, dėl neturtinės žalos atlyginimo.

Teismas, išnagrinėjęs pateiktą skundą,

n u s t a t ė :

Pareiškėjas R. G. (toliau – ir pareiškėjas) kreipėsi į teismą su skundu, prašydamas priteisti iš Lietuvos valstybės, atstovaujamos Šiaulių tardymo izoliatoriaus, neturtinę žalą.

Pareiškėjas R. G. į posėdį neatvyko, apie bylos nagrinėjimo vietą ir laiką pranešta tinkamai, teismo šaukimu (b. l. 69). Skunde (b. l. 2-4) bei teismui pateiktame prašyme (b. l. 65) pareiškėjas prašo bylą nagrinėti jam nedalyvaujant ir priteisti iš atsakovo 200 000,00 Lt sumą neturtinei žalai atlyginti. Skunde pareiškėjas R. G. nurodė, kad teikia skundą dėl netinkamų kalinimo sąlygų Šiaulių tardymo izoliatoriuje, t. y. gyvenamosios patalpos neatitiko sveikatos ir higienos reikalavimams, kameroje nebuvo užtikrinta, kad vienam žmogui tektų ne mažiau 3,6 m². Jis Šiaulių tardymo izoliatoriuje buvo nuo 2013-02-21 iki 2014-01-30. Būnant 23 valandas per parą perpildytoje kameroje, nėra galimybės pajudėti, pasimankštinti, trūko gryno oro, skaudėjo galvą, negalėdavo normaliai išsimiegoti. Pareiškėjas taip pat nurodo, kad dėl prasto ir nekokybiško

maitinimo susirgo skrandžio liga, t.y. lėtiniu gastritu. Dėl kameroje esančios įtampos ir netinkamų laikymo sąlygų dažnai kildavo konfliktai, tapo irzlus ir nervingas. Mano, kad Šiaulių tardymo izoliatoriaus pareigūnai neveikė taip, kaip privalėjo veikti ir dėl tokių atsakovo pareigūnų veiksmų jis patyrė dvasinius išgyvenimus, nepatogumus, depresiją. Pareiškėjas mano, kad atsakomybę turi prisiimti Šiaulių tardymo izoliatoriaus administracija, kuri laikė kameroje daug žmonių ir neužtikrino laikymo-kalinimo sąlygų. Nurodo, kad įrodinėdamas neturtinę žalą vadovaujasi Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.250, 6.271 straipsniais. Pareiškėjas prašo jo skundą patenkinti ir priteisti jam iš atsakovo 200 000,00 Lt neturtinės žalos atlyginimą.

Atsakovo Lietuvos valstybės, atstovaujamos Šiaulių tardymo izoliatoriaus, atstovas į posėdį neatvyko, apie bylos nagrinėjimo vietą ir laiką pranešta tinkamai, teismo šaukimu (b. l. 67).

Atsakovas Lietuvos valstybė, atstovaujama Šiaulių tardymo izoliatoriaus, atsiliepime (b. l. 56-61) nurodė, kad prašo pareiškėjo skundą dėl neturtinės žalos atlyginimo atmesti kaip nepagrįstą, o skundą nagrinėti atsakovo atstovui nedalyvaujant.

Atsakovas atsiliepime taip pat nurodė, jog Kalėjų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2010 m. gegužės 11 d. įsakymu Nr. V-124 „Dėl didžiausio tardymo izoliatoriuje ir areštinėje leidžiamų laikyti asmenų skaičiaus ir minimalaus ploto, tenkančio vienam asmeniui, tardymo izoliatoriaus ir areštinės kameroje nustatymo“ 1.3 punktas nustato, kad iki Laisvės atėmimo vietų modernizavimo strategijos įgyvendinimo priemonių 2009-2017 metų plane, patvirtintame Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. rugsėjo 30 d. nutarimu Nr. 1248 (Žin., 2009, Nr. 121-5216), numatytų priemonių įgyvendinimo vienam asmeniui tenkantis minimalus plotas tardymo izoliatoriaus ir areštinės kameroje negali būti mažesnis kaip 3,6 m². Pažymi, kad teisinis reglamentavimas nenustato tam tikrų baldų ar įrenginių užimamo ploto įtakos skaičiuojant kameros plotą, todėl galima preziumuoti, kad skaičiuojant vienam asmeniui tenkančią kameros plotą visas kameros plotas dalijamas iš kameroje laikomų asmenų skaičiaus.

Kaip matyti iš Šiaulių tardymo izoliatoriaus Įskaitos skyriaus 2014-06-12 pažymos Nr. 69/06-2449 „Dėl R. G.“, pareiškėjas į Šiaulių tardymo izoliatorių pirmą kartą etapuotas 2013-02-20 ir įstaigoje periodiškai laikytas iki 2014-01-30. Pareiškėjas Šiaulių tardymo izoliatoriuje kameroje Nr. 106 buvo laikomas nuo 2013-02-20 iki 2013-02-21 su dar 5-6 asmenimis ir vienam asmeniui teko nuo 3,35 m² iki 3,91 m², kameroje Nr. 21 – nuo 2013-02-21 iki 2013-02-23 su dar 6-10 asmenimis ir vienam asmeniui teko nuo 1,7 m² iki 2,67 m², kameroje Nr. 98 – periodiškai laikotarpiais nuo 2013-02-23 iki 2013-06-20 ir nuo 2013-10-24 iki 2013-11-25 su dar 2-7 asmenimis ir vienam asmeniui teko nuo 2,48 m² iki 6,62 m², kameroje Nr. 90 – nuo 2013-06-20 ir periodiškai nuo 2013-08-13 iki 2013-10-22 su dar 3-6 ir vienam asmeniui teko nuo 2,85 m² iki 4,96 m², kameroje Nr. 61 – laikotarpiu nuo 2013-07-30 iki 2013-08-05 su dar 3-4 asmenimis ir vienam asmeniui teko nuo 3,49 m² iki 4,37 m², kameroje Nr. 65 – nuo 2013-11-27 iki 2013-12-02 ir nuo 2014-01-23 iki 2014-01-30 su dar 2-6 asmenimis ir vienam asmeniui teko nuo 3,22 m² iki 7,53 m², kameroje Nr. 82 – periodiškai nuo 2013-12-02 iki 2014-01-14 su dar 4-7 asmenimis ir vienam asmeniui teko nuo 2,86 m² iki 4,57 m², kameroje Nr. 40 – nuo 2014-01-16 iki 2014-01-21 su dar 3-6 asmenimis ir vienam asmeniui teko nuo 3,27 m² iki 5,73 m². Kadangi kameroje esančių asmenų skaičius niekada nėra pastovus, pareiškėjui periodiškai tekdavo nuo 1,7 m² (kameroje Nr. 21) iki 7,53 m² (kameroje Nr. 65) gyvenamasis plotas, o tai leidžia daryti išvadą, jog tik tam tikrais atvejais pareiškėjui galimai teko mažesnis kalnimo kameros plotas nei nustatyta norma, o periodiškai ji netgi buvo viršijama.

Atsakovas atkreipia Teismo dėmesį į tai, kad toje pačioje kameroje laikomų asmenų skaičius per tą pačią parą nėra pastovus. Kaip pažymėjo Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas 2012 m. liepos 9 d. sprendime administracinėje byloje Nr. A-146-1527/2012, ši aplinkybė (kintantis asmenų skaičius kameroje) turi įtakos vienam asmeniui tenkančio ploto normos kameroje kaitai.

Pareiškėjas per laikotarpį nuo 2013-02-20 iki 2014-01-30 iš viso Šiaulių tardymo izoliatoriuje buvo kalinamas 300 dienas. Šiaulių tardymo izoliatoriaus administracija dėl objektyvių priežasčių ne visuomet turi galimybę užtikrinti vienam asmeniui 3,6 m² ploto, bet tokia situacija nėra pastovi ir priklauso ne nuo institucijos kompetencijai priklausančių veiksmų atlikimo ar neatlikimo.

Nagrinėjamu atveju pareiškėjo aiškinimas, kad Šiaulių tardymo izoliatoriuje kalinimo sąlygos neatitiko teisės aktų reikalavimų, nes gyvenamosiose patalpose nėra užtikrintas natūralus apšvietimas, vėdinimas bei maitinimas iš dalies neatitinka tikrovės. Kamera Nr. 21, kurioje pareiškėjas buvo laikomas nuo 2013-02-21 iki 2013-02-23, buvo patikrinta 2013-05-07 (išvados surašytos 2013-05-09 patikrinimo akte Nr. EP-128). Nustatyta, kad kameroje stalas, kabykla asmeniniams drabužiams yra, sanitarinis mazgas atitvertas medžiaginėmis užuolaidomis, kamera labai blogos būklės, reikalingas remontas. dirbtinė apšvieta, oro temperatūra ir santykinė oro drėgmė atitinka higienos normų reikalavimus. 2013-10-22 buvo atliktas kameros Nr. 65, kurioje pareiškėjas buvo kalinamas nuo 2013-11-27 iki 2013-12-02 ir nuo 2014-01-23 iki 2014-01-30, patikrinimas (išvados surašytos 2013-10-23 patikrinimo akte Nr. EP-388). Operatyviosios kontrolės metu nustatyta, kad kameroje veidrodis yra, pelėsio nėra, patalpoje buvo atliktas remontas, tačiau patalpoje vėl reikalingas einamasis remontas, užfiksuotas dirbtinės apšvietos pažeidimas.

Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2009 m. liepos 10 d. įsakymu Nr. V-176 patvirtintų Tardymo izoliatorių įrengimo ir eksploatavimo taisyklių 13 punkte nustatyta, kad gyvenimo ir buities sąlygos kameroje turi atitikti Lietuvos Respublikos higienos normas. Tardymo izoliatorių įrengimo ir eksploatavimo taisyklių 2 punktas nustato: Taisyklės taikomos naujai statomiems, rekonstruojamiems ar kapitaliai remontuojamiems tardymo izoliatoriams. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2010 m. kovo 30 d. įsakymu Nr. V-241 patvirtintos Lietuvos higienos normos HN 76:2010 „Laisvės atėmimo vietos: bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“ 2 punktas įtvirtina analogiško pobūdžio nuostatą: veikiančioms laisvės atėmimo vietoms taikomi tik tie šios higienos normos reikalavimai, kurie nesusiję su pastato ar patalpų rekonstrukcijos darbais. Šiaulių tardymo izoliatorius pastatytas ir įrengtas iki Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus įsakymo „Dėl tardymo izoliatorių įrengimo ir eksploatavimo taisyklių patvirtinimo“ ir Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro įsakymo „Dėl Lietuvos higienos normos HN 76:2010 „Laisvės atėmimo vietos: bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“ patvirtinimo“ įsigaliojimo, todėl nagrinėjamu atveju, analizuojant pareiškėjo laikymo įstaigoje sąlygas, taikytinos tik tos Taisyklių nuostatos ir tie Higienos normos reikalavimai, kurie nesusiję su pastato ar patalpų rekonstrukcijos darbais. Atsižvelgiant į išdėstyta, atsakovas pabrėžia, jog negalima konstatuoti įstaigos neteisėto veikimo, kiek tai liečia pareiškėjo argumentus dėl gyno oro trūkumo. Pagal Higienos normos 24 punktą, gyvenamosios patalpos turi būti vėdinamos per langus, išskyrus patalpas, kuriose veikia mechaninė patalpų vėdinimo ar kondicionavimo sistema. Šiaulių tardymo izoliatoriaus gyvenamosios kameros yra vėdinamos natūraliu būdu (per langus bei duris). Mikroklimato parametrai kameroje priklauso nuo kamrų įrengimo, jose esančių asmenų skaičiaus ir kitų aplinkybių (tokių, kaip lauko temperatūra, asmenų judėjimas į kamerą ir iš jos ir kt.). Kadangi Šiaulių tardymo izoliatoriuje dėl pastato statuso negali būti atliekami rekonstrukcijos ar kapitalinio remonto darbai, Higienos normos HN 76:2010 reikalavimai, susiję su šiais darbais netaikytini ir įstaiga negali būti pripažįstama atsakinga dėl nustatomų šių reikalavimų pažeidimų.

Deliktinė atsakomybė yra viena iš civilinės atsakomybės rūšių, todėl jai atsirasti yra būtina nustatyti bendrosios civilinės atsakomybės sąlygų visumą, nurodytą Civilinio kodekso 6.246 – 6.249 straipsniuose. Civilinio kodekso 6.271 straipsnyje numatyta viešoji atsakomybė atsiranda esant trimis sąlygoms: neteisėtiems veiksams ar neveikimui, žalai ir priežastiniam ryšiui tarp neteisėtų veiksmų (neveikimo) ir žalos. Nenustačius bent vienos iš nurodytų trijų viešosios atsakomybės sąlygų, valstybei pagal Civilinio kodekso 6.271 straipsnį nekyla prievolė atlyginti turtinę ar neturtinę žalą (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2010 m. lapkričio 15 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A?525?1355/2010). Neturtinė žala gali būti konstatuojama tik tada, kai nustatoma, kad poveikis buvo pakankamai intensyvus, o ne mažareikšmis ir

smulkmenišką, kai nustatoma, kad asmuo tikrai patyrė dvasinius išgyvenimus, realiai pajautė emocinę depresiją, pažeminimai buvo apčiuopiami, reputacijos pablogėjimas juntamas ir ši dvasinė skriauda, pasireiškusį vienu arba keletu iš išvardytų elementų, nebuvo vienkartinio pobūdžio ar momentinė. Iš byloje esančios Šiaulių tardymo izoliatoriaus Socialinės rehabilitacijos skyriaus 2014-06-17 pažymos Nr. 61/04-898 matyti, kad R. G. su jokiais prašymais, skundais ar pasiūlymais per visą savo buvimą Šiaulių tardymo izoliatoriuje į įstaigos direktorių nesikreipė. Pareiškėjas savo skundą grindžia abstrakčiais argumentais, dvasiniais išgyvenimais ir sukrėtimais, emocijomis bei psichine depresija, kurių nepagrindžia jokiais įrodymais. Pareiga įrodyti, kad tam tikra žala patirta, tenka pareiškėjui, pareiškėjas taip pat privalo pagrįsti ir įrodyti priežastinį ryšį tarp jo nurodomos žalos ir neteisėtų veiksmų (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2011 m. kovo 30 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-444-669/2011; kt.). Pareiškėjas nepateikia jokių duomenų, kurie leistų konstatuoti patirtą neturtinę žalą, kurią būtų galima susieti su asmens laikymo Šiaulių tardymo izoliatoriuje sąlygomis. Tai leidžia daryti išvadą, kad pareiškėjo teiginiai apie patirtą neturtinę žalą yra nepagrįsti.

Konstitucinis Teismas 2006 m. rugpjūčio 19 d. nutarime, be kita ko, konstatavo, kad asmeniui teisė į žalos, padarytos neteisėtais valstybės institucijų, pareigūnų veiksmais, atlyginimą atsiranda tik tada, kai įstatymų nustatyta tvarka yra konstatuojama, kad valstybės institucijos, pareigūnai atliko neteisėtus veiksmus ir kad žala asmeniui atsirado būtent dėl tų valstybės institucijų, pareigūnų neteisėtų veiksmų. Atsižvelgiant į teismų praktikoje pabrėžiamus neturtinės žalos instituto taikymo aspektus, siekiant nustatyti pareiškėjo reikalavimo atlyginti neturtinę žalą pagrįstumą, turi būti atsižvelgiama į konkrečias kalnimo sąlygas, turi būti įvertinti įrodymai, pagrindžiantys pareiškėjo patirtą neturtinę žalą, o ne prielaidos apie galimą teisių pažeidimą.

Pažymi, kad Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 1.138 straipsnyje pateiktame nebaigtiniame sąraše įtvirtinta net keletas galimų asmens teisių gynimo būdų. To paties straipsnio 8 punkte numatyta, kad asmens teisės teismas gina ir kitais įstatymų numatytais būdais. Europos Žmogaus Teisių Teismas ir Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas ne kartą pažymėjo, jog pažeidimo fakto pripažinimas taip pat yra asmens pažeistų teisių gynimos būdas, kuris yra pakankama ir teisinga satisfakcija už patirtą skriaudą. Neturtinė žala priteisiama konkrečiu atveju nustačius, kad teisės pažeidimo pripažinimo nepakanka pažeistai teisei apginti (Europos Žmogaus Teisių Teismo 2003 m. lapkričio 6 d. sprendimas byloje M. v. Lietuva, pareiškimo Nr. 53161/1999; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. sausio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-2/2008; Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2008 m. balandžio 18 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-444-619/2008; kt.). Remiantis aukščiau paminėtomis aplinkybėmis bei tuo, kad įstaiga pagal galimybes siekė įgyvendinti galiojančius teisės aktus ir nebuvo neigiamo veikimo, nukreipto išimtinai prieš pareiškėją, nustačius, kad pareiškėjas patyrė neturtinę žalą, būtų pagrindas nepriteisti pareiškėjui neturtinės žalos atlyginimo pinigais ir apsiriboti jo teisės į teisės aktuose nustatytas kalnimo sąlygas pažeidimo pripažinimu, kaip pakankama satisfakcija už jo teisių pažeidimą.

Pareiškėjo skundas tenkintinas iš dalies.

Nagrinėjamoje byloje pareiškėjas skundu kreipėsi į teismą, prašydamas priteisti jam neturtinės žalos atlyginimą. Neturtinę žalą pareiškėjas kildina iš esmės iš neteisėtų valdžios institucijos veiksmų, neužtikrinant jam tinkamų kalnimo sąlygų Šiaulių tardymo izoliatoriuje.

CK 6.271 straipsnio 1 dalis nustato, kad žalą, atsiradusią dėl valstybės valdžios institucijų neteisėtų aktų, privalo atlyginti valstybė iš valstybės biudžeto, nepaisydama konkrečios valstybės tarnautojo ar kito valstybės valdžios institucijos darbuotojo kaltės. Šioje įstatymo normoje numatytos civilinės atsakomybės subjektas yra specialusis – viešas asmuo (valstybė arba savivaldybė). Šis atsakomybės subjekto ypatumas (viešas asmuo) lemia šioje įstatymo normoje numatytos civilinės atsakomybės taikymo ypatumus, kadangi valstybės civilinė atsakomybė atsiranda esant trimis sąlygoms (civilinė atsakomybė be kaltės): valstybės valdžios institucijų neteisėtiems veiksams (neveikimui), žalai ir priežastiniam ryšiui tarp valstybės valdžios institucijų neteisėtų veiksmų

(neveikimo) ir žalos. Todėl reikalavimas dėl žalos (tiek turtinės, tiek neturtinės), kuri kildinama iš valdžios institucijų neteisėtų veiksmų, atlyginimo gali būti tenkinamas, nustačius minėtų civilinės atsakomybės atsiradimo sąlygų visumą. Nesant bent vienos iš šių sąlygų, viešojo atsakomybė negalima.

Tam, kad būtų konstatuotas neteisėtumas CK 6.271 straipsnio prasme, reikia nustatyti, jog valdžios institucijos darbuotojai neveikė taip, kaip pagal įstatymus privalėjo veikti, neįvykdė jiems teisės aktais priskirtų funkcijų arba nors ir vykdė šias funkcijas, tačiau veikė nepateisinamai aplaidžiai, pažeisdami bendro pobūdžio pareigą elgtis atidžiai ir rūpestingai. Sprendžiant dėl atitinkamos valstybės valdžios institucijos (jos pareigūnų) veikos neteisėtumo (CK 6.271 straipsnio prasme), kiekvienu atveju yra būtina nustatyti, kokios konkrečios teisės normos, kurios reglamentuoja skundžiamos institucijos veiklą, buvo pažeistos, kaip būtent šie pažeidimai pasireiškė asmeniui, teigiančiam, kad jis dėl tokių veiksmų (neveikimo) patyrė žalą, taip pat tai, ar atitinkamos pasekmės (jei jos nustatomos) atsirado būtent dėl tų valstybės institucijų, pareigūnų neteisėtų veiksmų. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 2006 m. rugpjūčio 19 d. nutarime, be kita ko, konstatavo, kad asmeniui teisė į žalą, padarytos neteisėtais valstybės institucijų, pareigūnų veiksmais, atlyginimą atsiranda tik tada, kai įstatymų nustatyta tvarka yra konstatuojama, kad valstybės institucijos, pareigūnai atliko neteisėtus veiksmus ir, kad žala asmeniui atsirado būtent dėl tų valstybės institucijų, pareigūnų neteisėtų veiksmų.

Nagrinėjamu atveju pareiškėjas skundu siekia, jog jam iš Lietuvos valstybės, atstovaujamos Šiaulių tardymo izoliatoriaus, būtų priteistas neturtinės žalos atlyginimas. Neturtinę žalą grindžia tuo, kad laikymo sąlygos neatitiko įstatymuose numatytų reikalavimų. Teigia, jog kameros neatitiko sveikatos ir higienos normų reikalavimų bei buvo perpildytos, todėl pažeistas minimalus kameros ploto, tenkančio vienam asmeniui, reikalavimas, maitinimas neatitinka nustatytų reikalavimų, todėl pareiškėjas susirgo skrandžio liga – lėtiniu gastritu.

Byloje nustatyta, jog pareiškėjas neturtinę žalą kildina iš netinkamų kalinimo sąlygų, todėl nagrinėjamoje byloje aktualus Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 3 straipsnis, kuris nustato, kad niekas negali būti kankinamas, patirti nežmonišką ar žeminantį jo orumą elgesį arba būti taip baudžiamas. Europos Žmogaus Teisių Teismas (toliau – ir EŽTT) yra pažymėjęs, kad Konvencijos 3 straipsnis įtvirtina vieną pagrindinių demokratinės valstybės vertybių, ji įtvirtina absoliutų kankinimo, nežmoniško ar žeminančio elgesio draudimą, toks draudimas nepriklauso nuo aukos elgesio (žr., pvz., 2011 m. sausio 20 d. EŽTT sprendimą *Mandic* ir *Jovic* prieš *Slovėniją* ir jame nurodytą teismo praktiką).

EŽTT savo jurisprudencijoje ne kartą yra išaiškinęs, kad Konvencija įpareigoja valstybę užtikrinti, kad asmens kalinimo sąlygos nepažeistų jo žmogiškojo orumo, kad šios priemonės vykdymo būdas ir metodas nesukeltų jam tokių kančių ir sunkumų, kurių intensyvumas viršytų neišvengiamai kalinimui būdingą kentėjimo laipsnį, ir kad, atsižvelgiant į praktinius su įkalimu susijusius poreikius, būtų adekvačiai užtikrinama jo sveikata ir gerovė. Valstybė turi garantuoti, kad kalinami asmenys būtų laikomi sąlygomis, kurios užtikrina, kad jų orumas būtų gerbiamas, o bausmių vykdymo būdai ir metodai nesukelia šiems asmenims didesnių ir intensyvesnių išgyvenimų už tuos, kurie yra neišvengiami asmeniui būnant kalinamu (žr. pvz., EŽTT 2000 m. spalio 26 d. sprendimą byloje *Kudla* prieš *Lenkiją*, 2001 m. liepos 24 d. sprendimą *V.* prieš *Lietuvą*). Pagal EŽTT suformuotą praktiką tam, kad netinkamas elgesys patektų į Konvencijos 3 straipsnio reguliavimo sritį, jis turi pasiekti minimalų žiaurumo lygį. Šio minimalaus žiaurumo lygio vertinimas yra reliatyvus; jis priklauso nuo visų bylos aplinkybių, tokių kaip elgesio trukmė, jo fizinis ir psichinis poveikis ir tam tikrais atvejais nukentėjusiojo lytis, amžius bei jo sveikatos būklė. Be to, sprendžiant, ar elgesys pagal Konvencijos 3 straipsnį yra „žeminantis orumą“, teismas atsižvelgia į tai, ar jo tikslas yra pažeminti asmenį ir ar tai neigiamai paveikė asmenį su Konvencijos 3 straipsniu nesuderinamu būdu (žr., pvz., EŽTT 2001 m. balandžio 21 d. sprendimą byloje *Peers* prieš *Graikiją*).

Lietuvos Respublikos kardomojo kalinimo įstatymo 3 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad tardymo izoliatoriaus administracija, užtikrindama suėmimo vykdymo tvarką ir tinkamas asmenų laikymo tardymo izoliatoriuose sąlygas, vadovaujasi Lietuvos Respublikos Konstitucija, šiuo ir kitais įstatymais, Lietuvos Respublikos tarptautinėmis sutartimis, kitais nacionaliniais ir Europos Sąjungos teisės aktais. Pagal Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2010 m. gegužės 11 d. įsakymo Nr. V-124 „Dėl didžiausio tardymo izoliatoriuje ir areštinėje leidžiamų laikyti asmenų skaičiaus ir minimalaus ploto, tenkančio vienam asmeniui, tardymo izoliatoriaus ir areštinės kameroje nustatymo“ 1.3.1 punktą, iki Laisvės atėmimo vietų modernizavimo strategijos įgyvendinimo priemonių 2009–2017 metų plane, patvirtintame Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. rugsėjo 30 d. nutarimu Nr. 1248, numatytų priemonių įgyvendinimo vienam asmeniui tenkantis minimalus plotas tardymo izoliatoriaus kameroje negali būti mažesnis kaip 3,6 m².

Byloje yra pateikta 2014 m. birželio 12d. pažyma Nr. 69/06-2449 „Dėl R. G.“ (b. l. 12), iš kurios matyti, kad pareiškėjas į Šiaulių tardymo izoliatorių buvo etapuotas 2013-02-20 ir laikytas iki 2014-01-30. Pareiškėjas Šiaulių tardymo izoliatoriuje kameroje Nr. 106 buvo laikomas nuo 2013-02-20 iki 2013-02-21 su dar 5-6 asmenimis ir vienam asmeniui teko nuo 3,35 m² iki 3,91 m², kameroje Nr. 21 – nuo 2013-02-21 iki 2013-02-23 su dar 6-10 asmenimis ir vienam asmeniui teko nuo 1,7 m² iki 2,67 m², kameroje Nr. 98 – periodiškai laikotarpiams nuo 2013-02-23 iki 2013-06-20 ir nuo 2013-10-24 iki 2013-11-25 su dar 2-7 asmenimis ir vienam asmeniui teko nuo 2,48 m² iki 6,62 m², kameroje Nr. 90 – nuo 2013-06-20 ir periodiškai nuo 2013-08-13 iki 2013-10-22 su dar 3-6 ir vienam asmeniui teko nuo 2,85 m² iki 4,96 m², kameroje Nr. 61 – laikotarpiu nuo 2013-07-30 iki 2013-08-05 su dar 3-4 asmenimis ir vienam asmeniui teko nuo 3,49 m² iki 4,37 m², kameroje Nr. 65 – nuo 2013-11-27 iki 2013-12-02 ir nuo 2014-01-23 iki 2014-01-30 su dar 2-6 asmenimis ir vienam asmeniui teko nuo 3,22 m² iki 7,53 m², kameroje Nr. 82 – periodiškai nuo 2013-12-02 iki 2014-01-14 su dar 4-7 asmenimis ir vienam asmeniui teko nuo 2,86 m² iki 4,57 m², kameroje Nr. 40 – nuo 2014-01-16 iki 2014-01-21 su dar 3-6 asmenimis ir vienam asmeniui teko nuo 3,27 m² iki 5,73 m². Taigi, Šiaulių tardymo izoliatoriaus administracija apie 250 dienų pažeidė pareiškėjo subjektinę teisę būti kalinamam kameroje, kurioje jam tektų ne mažiau nei 3,6 m² kameros ploto, t. y. neveikė taip, kaip pagal įstatymus ši institucija ar jos darbuotojai privalėjo veikti. Pažymėtina, kad Šiaulių tardymo izoliatoriuje laikotarpiu nuo 2013-02-20 iki 2014-01-30 pareiškėjas buvo laikomas 314 dienų, o ne 300 dienų, kaip nurodoma atsakovo pateiktame atsiliepime (b. l. 57) .

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikoje nuosekliai laikomasi pozicijos, jog asmuo, kuris yra kalinamas nepriimtinais sąlygomis, patiria neturtinę žalą, kaip ji yra apibrėžta CK 6.250 straipsnio 1 dalyje (pvz., administracinės bylos Nr. A¹⁴³-1966/2008, A⁵⁰²-734/2009). Ši aplinkybė taip pat konstatuota ir EŽTT praktikoje (pvz., 2008 m. lapkričio 18 d. sprendimas byloje *S. prieš Lietuvą* (pareiškimo Nr. 871/02). Taigi, ta aplinkybė, jog asmuo tam tikrą laiką buvo laikomas nepriimtinais sąlygomis, nesilaikant teisės aktų reikalavimų, administracinių teismų praktikoje pripažįstama pagrindu neturtinei žalai atlyginti.

Pagal CK 6.250 straipsnio 1 dalį, neturtinė žala – tai asmens fizinis skausmas, dvasiniai išgyvenimai, nepatogumai, dvasinis sukrėtimas, emocinė depresija, pažeminimas, reputacijos pablogėjimas, bendravimo galimybių sumažėjimas ir kt., teismo įvertinta pinigais. Neturtinės žalos atlyginimo dydžio nustatymą, kaip ir atlyginimo teisinius pagrindus, lemia šios žalos prigimtis ir objektas. Neturtinė žala atlyginama pažeidus vertybes, kurių įkainoti neįmanoma, ir pasireiškia neturtinio pobūdžio praradimais, kurie negali būti tiksliai apskaičiuojami piniginiu ekvivalentu. Priteisiant neturtinės žalos atlyginimą vadovujamasi teisingo žalos atlyginimo koncepcija, besiremiančia įstatymo ar teismų praktikos suformuotais vertinamaisiais subjektyviais ir objektyviais kriterijais, leidžiančiais kuo teisingiau nustatyti ir atlyginti asmeniui padarytą žalą, atkurti pažeistų teisių pusiausvyrą ir suponuojančiais pareigą preciziškai įvertinti konkrečios situacijos aplinkybes. Neturtinės žalos prigimtis lemia tai, kad nėra galimybės šią žalą tiksliai apskaičiuoti, grąžinti nukentėjusįjį į buvusią padėtį ar rasti tikslų piniginių tokios žalos ekvivalentą. Neturtinės žalos dydį nustato teismas, o ją patyręs asmuo turi pateikti teismui kuo daugiau ir kuo svarbesnių žalos dydžiui nustatyti reikšmingų kriterijų. Teismas pagal teisinius kriterijus nustato

priteistiną neturtinės žalos dydį. Pareiškėjo prašoma atlyginti neturtinės žalos suma vertinama kaip nevaržanti teismo diskrecijos nustatyti neturtinės žalos dydį konkrečioje byloje ir yra tik viena reikšmingų bylai aplinkybių, į kurią teismas turi atsižvelgti. Kriterijai, į kuriuos turi atsižvelgti teismas, nustatyti įstatyme (CK 6.250 straipsnio 2 dalis). CK 6.250 straipsnio 2 dalyje įtvirtintas nebaigtinis tokių kriterijų sąrašas: žalos pasekmės, žalą padariusio asmens kaltė, jo turtinė padėtis, padarytos turtinės žalos dydis bei kitos turinčios reikšmę bylai aplinkybės, taip pat sąžiningumo, teisingumo ir protingumo kriterijai.

Atsižvelgus į kalinimo neatitinkančiomis teisės aktų reikalavimų sąlygomis trukmę, į pareiškėjo patirtus nepatogumus, kurių intensyvumas viršijo neišvengiamai kalinimui būdingus nepatogumus ir kurie žemina žmogiškąjį orumą, sukelia dvasines kančias, į kitus pirmiau minėtus teismų praktikoje įtvirtintus neturtinės žalos dydžio nustatymo kriterijus, vadovaujantis sąžiningumo, teisingumo ir protingumo kriterijais, darytina išvada, kad pareiškėjas patyrė neturtinę žalą (dvasinius išgyvenimus, nepatogumus, pažeminimą), kuri negali būti kompensuojama vien tik pareiškėjo teisių pažeidimo pripažinimu.

Nagrinėjamu atveju pareiškėjo aiškinimas, kad Šiaulių tardymo izoliatoriuje kalinimo sąlygos neatitiko teisės aktų reikalavimų, nes gyvenamosiose patalpose nėra užtikrintas natūralus apšvietimas, vėdinimas bei maitinimas, iš dalies neatitinka tikrovę. Atsakovas pateikė Šiaulių visuomenės sveikatos centro 2013 m. gegužės 9 d. patikrinimo aktą Nr. EP-128 (b. l. 14–21, patikrinimas atliktas 2013 m. gegužės 7 d.). Šio patikrinimo metu, buvo patikrinta apgyvendinimo kamera Nr. 21, kurioje pareiškėjas buvo laikomas laikotarpiu nuo 2013-02-21 iki 2013-02-23. Patikrinimo metu nustatyta, kad patalpai reikalingas remontas, tačiau nenustatyta dirbtinės apšvietos, santykinės oro drėgmės ar temperatūros pažeidimų. Atsakovas taip pat pateikė Šiaulių visuomenės sveikatos centro 2013 m. spalio 23 d. patikrinimo aktą Nr. EP-388 (b. l. 31–37, patikrinimas atliktas 2013 m. spalio 22 d.). Šio patikrinimo metu buvo tikrinama apgyvendinimo kamera Nr. 65, kurioje pareiškėjas buvo laikomas laikotarpiu nuo 2013-11-27 iki 2013-12-02 ir nuo 2014-01-23 iki 2014-01-30. Patikrinimo metu nustatyta, kad patalpai reikalingas einamasis remontas, nustatytas dirbtinės apšvietos pažeidimas. Teismui taip pat buvo pateiktas Šiaulių visuomenės sveikatos centro 2014 m. sausio 23 d. patikrinimo aktas Nr. EP-8 (b. l. 38–44, patikrinimas atliktas 2014 m. sausio 14 d.). Patikrinimo metu nustatyta, kad Šiaulių tardymo izoliatoriuje patiekiamas maistas neatitinka nustatytų fiziologinės mitybos normų, t.y. nepakankamas bendras paros kilokalorijų kiekis, paros davinio praktinė vertė neatitinka rekomenduojamų normų, tačiau į tokį pažeidimą buvo tinkamai sureaguota, atliktas nacionalinės visuomenės sveikatos priežiūros laboratorijos cheminis tyrimas (b. l. 54), kuriuo naujų pažeidimų nebuvo nustatyta. Atsakovas taip pat pateikė Šiaulių visuomenės sveikatos centro 2014 m. kovo 19 d. patikrinimo aktą Nr. EP-58 (b. l. 45–53, patikrinimas atliktas 2014 m. vasario 26 d.). Patikrinimo metu pakartotinai buvo tikrinamas maisto davinio atitikimas nustatytoms fiziologinės mitybos normoms. Pažeidimų nenustatyta.

Iš administracinėje byloje esančios pareiškėjo asmens sveikatos istorijos kopijos (b. l. 23-30) matyti, kad pareiškėjas buvimo Šiaulių tardymo izoliatoriuje metu dažnai skųsdavosi nugaros skausmais, skausmu juosmens srityje, tačiau tai buvo pareiškėjo būklė po stuburo operacijos (b. l. 26). Teismui pateiktame skunde pareiškėjas nurodo, jog susirgo skrandžio liga – lėtiniu gastritu, tačiau asmens sveikatos istorijos kopijoje duomenų apie tokią ligą nėra. Pareiškėjas nepateikė jokių dokumentų, įrodančių tokios ligos egzistavimą, juo labiau ligos atsiradimą būtent dėl netinkamo maitinimo Šiaulių tardymo izoliatoriuje. Iš įrašų asmens sveikatos istorijoje matyti, kad į visus pareiškėjo nusiskundimus buvo reaguojama, pareiškėjui visada suteikiama medicininė pagalba, pagal galimybes išrašomi vaistai, suteikiamos kitos medicininės paslaugos. Tuo pačiu teismas pažymi, kad tam tikras kalinamųjų privatumo, jų judėjimo laisvės apribojimas ir su tuo susiję neigiami išgyvenimai, patyrimai paprastai yra neišvengiama kalinimo pasekmė, tačiau teigti, kad tai pakenkė pareiškėjo sveikatai, jam būnant Šiaulių tardymo izoliatoriuje, nėra pagrindo.

Tuo pačiu teismas pažymi, kad pareiškėjas, prašydamas priteisti 200 000 Lt neturtinės žalos, visiškai nemotyvavo ir nepagrindė jos dydžio.

Pažymėtina, jog byloje nėra duomenų, kad Šiaulių tardymo izoliatorius būtų sąmoningai siekęs pažeisti pareiškėjo R. G. orumą ar nežmonišškai su juo elgtis. Iš bylos medžiagos matyti, jog atsakovas Šiaulių tardymo izoliatorius ėmėsi visų įmanomų veiksmų, kad pareiškėjui būtų užtikrintos kuo palankesnės kalėjimo sąlygos.

Apskaičiuodamas neturtinės žalos dydį, t. y. įvertinęs pareiškėjo patirtus neigiamus dvasinius išgyvenimus pinigais, remdamasis teismų praktikoje taikytiniais neturtinės žalos vertinimo kriterijais įvertinęs turimų įrodymų visetą, pareiškėjo subjektinės teisės pažeidimo mastą ir trukmę bei atsižvelgęs į Lietuvoje egzistuojančias ekonomines darbo užmokesčio bei pragyvenimo sąlygas (minimali mėnesinė alga bylai aktualiu laikotarpiu; vidutinis darbo užmokestis), teismas mano, kad pareiškėjui padarytos neturtinės žalos dydis gali būti įvertintas 3500,00 Lt Pareiškėjo nurodytos aplinkybės nesudaro faktinio ir teisinio pagrindo konstatuoti, kad jis patyrė 200 000,00 Lt neturtinę žalą. Todėl pareiškėjo skundas tenkintinas iš dalies, priteisiant pareiškėjui iš Lietuvos valstybės, atstovaujamos Šiaulių tardymo izoliatoriaus, 3500,00 Lt neturtinei žalai atlyginti.

Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 85–87 str., 88str.1 d. 5 p., teismas

n u s p r e n d ž i a :

Pareiškėjo R. G. skundą tenkinti iš dalies. Priteisti pareiškėjui R. G. iš atsakovo Lietuvos valstybės, atstovaujamos Šiaulių tardymo izoliatoriaus, 3500,00 Lt (tris tūkstančius penkis šimtus) litų neturtinei žalai atlyginti.

Sprendimas per 14 dienų nuo jo paskelbimo dienos gali būti skundžiamas apeliacine tvarka Lietuvos vyriausiajam administraciniam teismui tiesiogiai arba per šį teismą.

Teisėja Laisvutė Kartanaitė